

КОТЕРЛІН І. Б.,старша викладачка кафедри
суспільних наук*(Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу)***МЕЛЬНИЧЕНКО Н. С.,**студент III курсу Інституту гуманітарної
підготовки та державного управління*(Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу)*

УДК 35.076 (045)

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.6.30>**ПРОБЛЕМАТИКА АКУСТИЧНОГО НАСИЛЬСТВА
ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПРАВОВОГО ВИРІШЕННЯ**

Стаття розглядає проблематику сучасного світу, у якому людина, за посередництвом технологічних і не тільки засобів, змушена перебувати у постійному звуковому супроводі, що може спричинити у неї дискомфорт і моральні страждання. Стаття розглядає концепцію «акустичного насильства» та шляхи його правової протидії. Автори вказують на визначення важливості та регулювання цього явища в контексті сучасних тенденцій розвитку суспільства. Вони аналізують зарубіжний досвід щодо вивчення впливу звуку на психологічний стан та фізіологію людини.

Окрема увага у статті надається розгляду законодавчого регулювання акустичного насильства в Україні. Хоча існують певні норми щодо шумового забруднення, сам термін «акустичне насильство» не сформульовано в нормативно-правових актах. Відповідно, автори пропонують дефініцію «акустичне насильство», – як форму сенсорного насильства, що виражається у використанні технічних пристроїв або інших джерел шуму і спричиняє фізичний чи психологічний дискомфорт, спричиняє страх, ступор, страждання або інші негативні наслідки для людини, через постійні, голосні або повторювані звукові ефекти, такі як музика, крики, гучні звуки, загрозливі повідомлення, інші форми звукового домінування, від якого людина не може ізольоватися або якимось іншим чином уникнути. Вони розглядають законодавчі ініціативи, зокрема такі, які обмежують використання музичного продукту держави-агресора в громадському транспорті.

Розгляд у статті міжнародної практики демонструє шляхи вдосконалення української нормативно-правової бази у сфері протидії акустичному насильству.

У статті вказується на потребу розвитку ефективних механізмів контролю та врегулювання акустичного насильства в Україні; автори констатують, що на сьогодні дотримання встановлених норм шуму контролюється недостатньо, норми є застарілими і не враховують сучасних тенденцій у спричиненні шуму. Для вирішення цієї проблеми важливо залучення публічних служб та місцевого самоврядування, а також необхідність виокремлення профільних служб, які розробляють граничні норми шуму та слідкують за їх дотриманням. Автори підкреслюють важливість розробки комплексних заходів для запобігання акустичного насильства, у тому числі шляхом впровадження адміністративної

відповідальності щодо винних у створенні агресивного звукового середовища, а також послідовної популяризації у суспільстві інформаційної культури.

Ключові слова: акустичне насильство, негативний звуковий вплив, звукове середовище, звуковий булінг, звукова війна, звукове домінування, правове регулювання шуму.

Koterlin I. B., Melnychenko N. S. The issue of acoustic violence and ways of its legal resolution

The article addresses the issue of modern world where people, through technological and other means, are forced to be in constant sound accompaniment, which can cause discomfort and moral suffering. It discusses the concept of “acoustic violence” and ways to legally counter it. The authors highlight the importance and regulation of this phenomenon in the context of contemporary societal trends. They analyze international experience in studying the impact of sound on human psychology and physiology.

Special attention in the article is given to the legislative regulation of acoustic violence in Ukraine. Although there are certain norms regarding noise pollution, the term “acoustic violence” itself is not formulated in legal acts. Accordingly, the authors propose a definition of “acoustic violence” as a form of sensory violence expressed through the use of technical devices or other noise sources causing physical or psychological discomfort, fear, stupor, suffering, or other negative effects to a person, through constant, loud, or repetitive sound effects, such as music, screams, loud sounds, threatening messages, and other forms of sound dominance that one cannot isolate from or avoid. They consider legislative initiatives, including those limiting the use of music from the aggressor state in public transport.

The article’s examination of international practices shows ways to improve the Ukrainian legal framework in countering acoustic violence. It points out the need to develop effective mechanisms for controlling and regulating acoustic violence in Ukraine, noting that compliance with established noise norms is insufficiently monitored, the norms are outdated and do not consider current trends in noise generation. To address this problem, it is important to involve public services and local governments, and the need to distinguish specialized services that develop noise limits and monitor compliance. The authors emphasize the importance of developing comprehensive measures to prevent acoustic violence, including introducing administrative responsibility for those creating an aggressive sound environment and promoting information culture in society.

Key words: acoustic violence, negative sound impact, sound environment, sound bullying, sonic warfare, sound domination, legal regulation of noise.

Вступ. Сучасні технічні можливості надають значні переваги комунікації та отримання різноманітної інформації, у тому числі через ретранслятори, за посередництвом гучномовця чи динаміка. Поширені рекламні кампанії на вулицях населених пунктів з використанням колонок зі звуковими доріжками, гучні звуки салютів у час, коли люди травмовані війною, ремонтні роботи сусідів у вихідні дні. У більшості людей це викликає дискомфорт і, як наслідок, провокує агресію на винуватця джерела поширення шуму. Негативний акустичний вплив на здоров’я людини може бути значним і призвести до порушень сну, збудження нервової системи, зниження концентрації, погіршення пам’яті, втрати слуху та інших негативних наслідків для здоров’я, загалом спричинити психологічне страждання людини. Крім того, шум може стати причиною конфліктів між людьми та порушувати громадський порядок. Відповідно, на сьогодні актуальним є виокремлення такого явища як акустичне насильство і шляхів правового захисту від нього.

Стан дослідження. В українській правовій науці поняття «акустичне насильство» мало досліджене. Однак у зарубіжній практиці упродовж останнього десятиріччя помітний інтерес, спрямований на вивчення особливостей звукового насильства, наслідків його застосування та способів протидії йому. Зокрема, Дж. Мартін Дотрі досліджує взаємозв'язок між шумом та насильством у контексті війни в Іраку. Науковець стверджує, що за екстремальної гучності чи екстремальних психосоціальних обставин, звуки військового часу стають непов'язаними зі своєю суттю, втрачаючи більшу частину або весь свій інформаційний зміст. У таких ситуаціях шум неможливо відрізнити від самого насильства. Спираючись на досвід цивільних осіб Іраку та військовослужбовців США, Дотрі стверджує, що онтології насильства та шуму мають однаково спрямовані характеристики. Обидва явища можуть бути спрямовані на жертву (аудитора) і також піддаються ефекту їх витоку, який охоплює передбачуваних жертв, перехожих і учасників звукового насильства (ехолотів) у спільному, хоча й різноманітному, полі чуттєвого. Неологізм «танатосоніка» вказує на режими, які стирають межу між шумом і насильством, користуючись онтологічною подібністю, яка робить насильство публічним і розповсюдженим [1].

Джейкоб Кінгсбері Даунс розглядає як за допомогою навушників створюються звуки, що проникають у внутрішній феноменологічний простір голови. Він аналізує зареєстровані випадки звукового насильства та тортур із використанням навушників через композитну теоретичну лінзу, взяту з досліджень музики, звуку та тіла і стверджує, що насичуючи звуком внутрішній простір, який сприймається головою, виконавці насильства здійснюють звукове домінування [2].

Джеймс Е. К. Паркер розглядає поняття «звукова війна» та «звукове право». У роботі дослідника висвітлюються деякі ключові елементи юриспруденції звукового супроводу [3].

Постановка завдання. Виходячи з актуальності різних форм насильства у нашому сьогоденні, метою цієї статті є розглянути поняття акустичне насильство в правовому аспекті, дати визначення поняттю «акустичне насильство», визначити роль публічних служб в Україні та практику протидії йому в інших державах, розглянути нормативно-правову базу регулювання цього питання в Україні та законодавчу практику інших держав, компетентні органи, що можуть запобігати акустичному (звуковому) насильству.

Результат дослідження. Акустичне насильство може мати різноманітні форми, включаючи навмисне створення великої кількості шуму, використання звукових пристроїв з неприємними звуками, гучної музики, промовляння образливих слів або загроз, та інших подібних дій.

7 жовтня 2022 року набув чинності Закон № 2310-IX щодо підтримки національного музичного продукту та обмеження публічного використання музичного продукту держави-агресора [4]. З 7 жовтня 2022 року в Україні заборонено «акустичне насильство» у пасажирському транспорті. Водіям рейсових пасажирських автобусів і маршруток заборонено «відтворювати в салоні автобуса музику, звуки фільмів чи інші звукові сигнали, крім інформації про поїздку».

Однак, українське законодавство не надає визначення поняття «акустичне насильство». Виходячи з особливостей його здійснення, на нашу думку, це форма сенсорного насильства, яка виражається у використанні технічних пристроїв або інших джерел шуму і спричиняє завдання фізичного чи психологічного дискомфорту, страху, ступору або інших негативних наслідків людині, через постійні, голосні або повторювані звукові ефекти, такі як музика, крики, гучні звуки, загрозливі повідомлення та інші способи звукового домінування.

Загалом в Україні протидія акустичному насильству відбувається у широкому розумінні, як реагування на шум. Законом України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» встановлюються максимально допустимі рівні шуму в різних видах промисловості, будівництві, житлових і громадських будівлях тощо [5]. Також передбачаються санкції за порушення встановлених норм шуму, зокрема штрафи та зобов'язання щодо відшкодування збитків, завданих здоров'ю людини, а власне відповідальність за порушення цих норм, що передбачено статтею 182 КУпАП [6, ст. 182].

Повноваженнями у сфері встановлення та контролю за дотриманням норм шуму в Україні здійснюють публічні служби [7], зокрема, органи місцевого самоврядування. Відповідно до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», місцеві ради мають право встановлювати місцеві норми шуму та приймати рішення про заходи з мінімізації шуму в місті чи районі [8]. Крім того, органи місцевого самоврядування можуть встановлювати вимоги щодо умов роботи підприємств, установ та організацій з метою зменшення шуму, який вони створюють, включаючи заборону проведення робіт у певні години, коли це може завдати шкоди здоров'ю населення.

Також, місцеві ради можуть здійснювати контроль за дотриманням встановлених норм шуму та вимог щодо умов роботи підприємств, установ та організацій. У разі порушення вимог законодавства щодо шуму, органи місцевого самоврядування можуть застосовувати санкції, такі як штрафи, вимога зупинення роботи підприємства, установи чи організації.

Таким чином, органи місцевого самоврядування відіграють важливу роль у контролі за дотриманням законодавства щодо шуму та зменшенні впливу шуму на здоров'я населення в містах та районах.

Окрім органів місцевого самоврядування, до служб, які здійснюють контроль за дотриманням законодавства щодо шуму відносяться:

- державна служба України з питань праці;
- держпродспоживслужба.

Ці органи здійснюють контроль за дотриманням встановлених норм щодо рівня шуму на території України, а також приймають заходи щодо його зниження.

В Україні боротьба з акустичним насильством лише набирає ознак системності, однак у різних країнах світу вже існують закони, які регулюють проблему акустичного насильства та незаконного шуму. Ось деякі приклади таких законів:

1. В США існує Закон «Про контроль за шумом», який встановлює стандарти для рівнів шуму в житлових та комерційних будівлях [9].

2. У Великобританії існує Закон «Про захист від шуму та надмірної вібрації», який встановлює межі для рівнів шуму та вібрації в будівлях та на вулицях [10].

3. В Індії існує Закон «Про захист від шуму та забруднення», який встановлює межі для рівнів шуму в будівлях та на вулицях та встановлює штрафи за незаконне використання звукових пристроїв [11].

4. У Франції існує Закон «Про боротьбу з шумом», який встановлює межі для рівнів шуму в будівлях та на вулицях та накладає штрафи за незаконне використання звукових пристроїв [12]. Хоча деякі види шуму у Франції навпаки охороняються законом. Наприклад Парламент Франції затвердив закон «Про захист шумів і запахів сільської місцевості». Тепер законодавчо затверджено, що кукурікання півнів і запахи тварин є «сенсорною спадщиною» сільської місцевості Франції, котра юридично захищена від спроб придушити повсякденні аспекти сільського життя від прибулих, які шукають тиші та спокою [13].

Аналізуючи законодавство інших держав у цій сфері можна знайти певну кореляцію між публічними службами, які здійснюють контроль за дотриманням законодавства в сфері акустичного насильства. До прикладу, у всіх згаданих країнах ці функції покладені на місцеві поліцейські відділи – вони можуть реагувати на скарги громадян і проводити розслідування щодо порушень законодавства в сфері акустичного насильства. Також у цих країнах, як і в Україні, до врегулювання цієї проблеми залучені органи місцевого самоврядування. У більшості міст і містечок органи місцевого самоврядування встановлюють правила щодо дозволених рівнів шуму та контролюють їх дотримання. Не менш важливими є і органи судової системи, які притягують порушників до відповідальності та забезпечують відшкодування постраждалим.

У той же час, у кожній з країн, як і в Україні, є також спеціальні служби, департаменти, відділи, агентства, чи навіть міністерства які встановлюють норми шуму в межах країни чи її територіальних одиниць.

У США до таких органів можна віднести:

– Департамент здоров'я – у деяких штатах США департамент здоров'я може виступати як регулятор шуму та займатися контролем за дотриманням норм щодо рівня шуму в громадських місцях [14].

– Органи державного регулювання. У деяких штатах США державні органи регулювання можуть виступати як регулятори шуму та встановлювати норми щодо рівнів шуму в окремих галузях, таких як транспорт, промисловість тощо.

– Міждержавні комісії. У США також існують міждержавні комісії, такі як Федеральна комісія з комунікацій (FCC), які контролюють дотримання правил щодо рівнів шуму в галузі радіо- та телекомунікацій [15].

У Великобританії це органи здоров'я та безпеки такі як Національний інститут здоров'я та клінічних досліджень (National Institute for Health and Clinical Excellence) [16] та Офіс здоров'я та безпеки (Health and Safety Executive) [17]. Вони можуть встановлювати стандарти щодо рівня шуму у різних галузях та проводити нагляд за їх дотриманням.

В Індії такими службами є Державні агентства звукового середовища – такі як Центральне агентство звукового середовища (Central Pollution Control Board) та Місцеві агентства звукового середовища можуть встановлювати стандарти щодо рівня шуму в різних галузях та проводити нагляд за їх дотриманням [18].

У Франції відповідно – Державні агентства з контролю за забрудненням повітря та шумом: Агентство з охорони навколишнього середовища та контролю за енергетикою (Agence de l'environnement et de la maîtrise de l'énergie, ADEME), яке може встановлювати стандарти щодо рівня шуму в різних галузях та проводити нагляд за їх дотриманням [19] та Міністерство екології, сталого розвитку та енергетики – воно відповідає за розробку та реалізацію політики у сфері охорони навколишнього середовища, включаючи протидію акустичному насильству [20].

Висновки. Таким чином, на нашу думку, акустичне насильство – це форма сенсорного насильства, яка виражається у використанні технічних пристроїв або інших джерел шуму і спричиняє завдання фізичного чи психологічного дискомфорту, страху, ступору, страждання або інших негативних наслідків людині, через постійні, голосні або повторювані звукові ефекти, такі як музика, крики, гучні звуки, загрозливі повідомлення, інші форми звукового домінування від якого людина не може ізолюватися або якимось іншим чином уникнути.

Порівнюючи українське законодавство та законодавство деяких інших країн, ми дійшли висновку, що правова характеристика вищезгаданого поняття є актуальною у нашому сьогоденні. Тому важливими кроками є розробка нормативно правової бази в Україні, з метою закріплення правової дефініції самого поняття; перегляд та встановлення відповідальності, з метою протидії проявам такого насильства.

На сьогодні можемо констатувати, що дотримання встановлених норм шуму контролюється недостатньо, норми є застарілими і не враховують сучасних тенденцій у спрощенні шуму. Для покращення ситуації необхідно проводити більш ефективну діяльність щодо моніторингу з дотримання норм шуму, встановлювати норми шуму згідно з сучасними вимогами, та розробляти нові норми для секторів, де їх ще не існує.

Контролем за дотриманням норм шуму, як в Україні, так і закордоном займаються публічні органи, що на підставі відповідного законодавства здійснюють правоохоронну діяльність, судові органи, органи місцевого самоврядування. Можна виокремити профільні служби, які розробляють норми та слідкують за їх дотриманням. Вони різні у різних країнах, проте завдання їх схожі – забезпечити населення від впливу акустичного насильства.

Безумовно необхідним є введення поняття «акустичного насильства» в українське законодавство, з метою більш ефективного запобігання таким випадкам. Оскільки дуже часто порушник спокою формально не виходить за межі шуму визначені законом, однак характер звуку, їх повторюваність, неможливість його уникнення викликає страждання причетних, що знаходяться в епіцентрі шуму. Саме тому необхідно ввести адміністративну відповідальність за звукове насильство.

Окрім цього необхідним є ведення культурно-освітньої роботи серед населення. Його мета – виховання свідомого ставлення до власного здоров'я та здоров'я інших людей, які можуть страждати від шуму, оскільки «Моє право закінчується там, де починається право іншого».

Список використаних джерел:

1. Daughtry J. M. Thanatasonics. *Social Text*. 2014. Vol. 32, no. 2. P. 25–51. URL: <https://doi.org/10.1215/01642472-2419546> (дата звернення: 24.11.2023).
2. Parker J. E. K. Towards an Acoustic Jurisprudence: Law and the Long Range Acoustic Device. *Law, Culture and the Humanities*. 2015. Vol. 14, no. 2. P. 202–218. URL: <https://doi.org/10.1177/1743872115615502> (дата звернення: 24.11.2023).
3. Parker J. E. K. Sonic lawfare: on the jurisprudence of weaponised sound. *Sound Studies*. 2019. Vol. 5, no. 1. P. 72–96. URL: <https://doi.org/10.1080/20551940.2018.1564458> (дата звернення: 24.11.2023).
4. Про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки національного музичного продукту та обмеження публічного використання музичного продукту держави-агресора: Закон України від 19.06.2022 р. № 2310-IX : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2310-20#Text> (дата звернення: 24.11.2023).
5. Про систему громадського здоров'я: Закон України від 06.11.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text> (дата звернення: 24.11.2023).
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 24.11.2023).
7. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-XII : станом на 8 жовт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення: 24.11.2023).
8. Summary of the Noise Control Act. URL: <https://www.epa.gov/laws-regulations/summary-noise-control-act> (дата звернення: 24.11.2023).
9. Noise Act 1996. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/37/contents> (дата звернення: 24.11.2023).
10. Noise Pollution (Regulation and Control) Rules, 2000. URL: <https://cpcb.nic.in/mandate-3/> (дата звернення: 24.11.2023).
11. Loi n° 92-1444 du 31 décembre 1992 relative à la lutte contre le bruit. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000000179257?init=true&page=1&query=Loi+sur+la+lutte+contre+le+bruit&searchField=ALL&tab_selection=all (дата звернення: 24.11.2023).
12. У Франції ухвалили закон для захисту шумів і запахів сільської місцевості. Півні тепер законно можуть голосно кукурікати. URL: <https://hromadske.ua/posts/u-franciyi-uhvalili-zakon-dlya-zahistu-shumiv-i-zapahiv-silskoyi-miscevosti-pivni-teper-zakonno-mozhut-golosno-kukurikati> (дата звернення: 24.11.2023).
13. Департамент здоров'я США. URL: <https://www.hhs.gov/> (дата звернення: 24.11.2023).
14. Федеральна комісія з комунікацій США. URL: <https://www.fcc.gov/> (дата звернення: 24.11.2023).
15. National Institute for Health and Clinical Excellence. URL: <https://www.nice.org.uk/> (дата звернення: 24.11.2023).
16. Health and Safety Executive. URL: <https://www.hse.gov.uk/> (дата звернення: 24.11.2023).
17. Central Pollution Control Board. URL: <https://cpcb.nic.in/> (дата звернення: 24.11.2023).
18. Agence de l'environnement et de la maîtrise de l'énergie, ADEME. URL: <https://les-aides.fr/organismes/Rg/ademe.html> (дата звернення: 24.11.2023).
19. Ministère de la Transition écologique et de la Cohésion des territoires. URL: <https://www.ecologie.gouv.fr/> (дата звернення: 24.11.2023).

